

RAPORT PRELIMINAR PRIVIND CERCETAREA ARHEOLOGICĂ DE LA MESTEACĂN, [JUDEȚUL MARAMUREȘ]

Așezarea de la Mesteacăn a fost identificată în primăvara anului 1976 cu ocazia unei cercetări de suprafață întreprinse de Muzeul județean Maramureș, în colaborare cu cercetătorii Vlad Zirra și Radu Harhoiu de la Institutul de Arheologie din București.

Satul Mesteacăn, com. Valea Chioarului, jud. Maramureș, se află în sectorul sudic al podișului Purcăreț—Boiu Mare—Jugăstreni, ce face parte din Platforma Chioarului. În raza Mesteacănului acest podiș prezintă o zonă de îngustare, folosită ca drum de legătură între valea Someșului și depresiunea Băii Mari, aici aflându-se și drumul național IC. Zona constituie, alături de defileul Someșului de la Țicău, singurele căi naturale de acces dinspre Someș în depresiunea Băii Mari. Este un podiș structural cu altitudinea medie de 500—550 m, grefat pe formațiuni tabulare monocline, paleogene. Oriizonturile calcaroase au condiționat apariția formelor carstice. Prin adâncirea afluenților mărunți ai Someșului în orizonturile calcaroase au fost create numeroase chei, în spațele cărora se întîlnesc mici bazine locale. În aceste bazine, cît și pe suprafețele structurale, s-au dezvoltat așezări omenești (Ex. Cozla, Ciula, Poienița, Purcăreț etc.).

Localitatea Mesteacăn este menționată pentru prima dată în 1424 într-un document scris referitor la punerea în posesie a fiilor lui Balkfi Sandrin: Ioan și Vasile. Do-

cumentul este din Arhiva capitlului din Lelesz. La această dată Mesteacănul apare sub denumirea de Nyres; în 1470 — Nyrfalva; în 1543 — Kis Nyres (magh. *nyirfas* — „pădure de mesteceni“)¹. Începînd cu 1733 apare în documente sub denumirea de Mes-tyaka (1733), Mesztekan (1750), Mesztyeken (1760—1762)².

Așezarea se găsește în bazinetul creat de riul Valea Caselor, în punctul numit „La Parhon“. Toponimicele „Parhon“ și „Valea Caselor“ apar, ca hotare ale satului Mesteacăn, în documente, în anul 1770³.

Pe arătura proaspătă s-au distins, în primăvara anului 1976, două pete mari de pămînt închis la culoare, conținînd fragmente ceramice, chirpic, pietre arse. Cercetarea așezării prin săpătură a devenit posibilă în toamna anului 1978. Lucrările s-au desfășurat între 29 sept.—20 oct., cu o întrerupere de cîteva zile. Datorită fondurilor limitate și a dificultăților întîmpinate în găsirea forței de muncă, cercetarea s-a limitat la două șanțuri de sondaj și trei casete.

În vara anului 1978, pe teren a fost semănat porumb, care la data săpăturilor, nede-

¹ J. Kadar, *Szolnok-Doboka vármegye monographia*, vol. V, Dej, 1901, p. 257.

² C. Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, Ed. Acad. R.P.R., Buc., (196), p. 392.

³ C. Suciu, *op. cit.*, p. 292.

voltîndu-se, nu a fost recoltat. După înlăturarea acestuia am trasat secțiunea S I (L — 10 m; 1—1,5 m) și, în linie dreaptă, la o distanță de 10 m, secțiunea S II (L — 20 m; 1—1,5 m). În orientarea secțiunilor m-am ghidat după fragmentele ceramice ce apăreau sporadic la suprafața solului.

Solul viu, reprezentat prin lut galben — „arină“, cum îi spun localnicii — se află la o adâncime de aprox. 25—30 cm, fiind suprapus de solul vegetal. Despre un strat de cultură propriu-zis, aparținînd așezării, se poate vorbi doar în imediata apropiere a complexelor de locuire, unde se pot distinge în profile lentile subțiri de pămînt mai închis la culoare, situate la baza solului vegetal. Fragmentele ceramice găsite în afara acestora au fost probabil purtate acolo cu ocazia lucrărilor agricole. În cele două secțiuni au apărut două complexe de locuire. Primul complex — Complex A — din S I, l-am urmărit prin casete, care au permis dezvelirea în suprafață a unei locuințe, iar pe cel de al doilea l-am urmărit doar în profilul secțiunii S II.

Locuința din Complexul A este o locuință de suprafață, avînd o formă aproximativ dreptunghiulară. Limitele exacte și podeaua nu au putut fi stabilite cu maximă claritate din cauza lucrărilor agricole. Cîteva din fragmentele de chirpic descoperite prezintă urme de fătuială. Pe latura estică au apărut urmele unei vetre deschise constînd dintr-un strat de cărbune și pietre de rîu, provenite probabil din marginea ei, care au fost însă răvășite de pluguri pe o suprafață mai întinsă.

Inventarul locuinței constă din: fragmente ceramice, cîteva obiecte de fier, o fusaioală, o cute, o monedă, resturi osteologice.

Fusaioala are o formă bitronconică cu înălțimea de 2,05 cm. Partea superioară mai lată (1,38 cm), iar partea inferioară mai îngustă (1,27 cm). Diametrul în jurul gurii de

fixare este mai mare în partea inferioară (1,55 cm) decît în partea superioară (1,29 cm). Regiunea diametrului maxim (2,95 cm) este ușor ascuțită. În jurul găurii de fixare (D — 0,89 cm) este teșită oblic în ambele părți. Este lucrată din tuf și ornamentată foarte fin cu cîte șase cercuri concentrate pe fiecare jumătate. Avînd în vedere lucrătura extrem de fină, precum și greutatea redusă (11 g), nu este exclus ca ea să fi fost folosită ca obiect de podoață.

Cutea este lucrată din gresie fină cuarțitică și are o formă paralelipipedică, fiind lungă de 6,35 cm și lată de 2,79, respectiv 2,16 cm. Una din laturi este mai netedă și mai îngustă, fapt ce dovedește utilizarea ei îndelungată; grosimea la capete: 1,7 și 1,11 cm, iar la mijloc 1,1 cm. Cealaltă parte are o grosime de 1,9 cm la capătul mai gros și 1,45 cm la mijloc și în celălalt capăt. Ambele părți laterale prezintă de asemenea urme de folosire, constatîndu-se o folosire mai accentuată a părții din față, ceea ce a dus la teșirea și îngustarea piesei în partea de mijloc.

Obiectele de fier, nefiind încă curățate, ne este mai greu să ne pronunțăm asupra lor. Cert e faptul că avem de a face cu 2 lame de cuțit. Prima are o lungime de 9,1 cm (lungimea cozii — 2,53 cm și lățimea 0,9 cm). Lama are lățimea la bază mai mare (1,67 cm) și se îngustează spre vîrf pînă la 1 cm. A doua lamă are o lungime de 8 cm și o lățime de 1,36 cm. Un alt obiect de fier, o împungătoare(?) — a fost descoperit cu ocazia demontării vetrei. Are o lungime de 9,85 cm și unul din capete este ascuțit. Pe corp are două proeminente de limonit formate probabil în urma oxidării obiectului.

Deosebit de interesantă este descoperirea în colțul nord-vestic al locuinței, la o adâncime de 23 cm, a unei monede. Aceasta prezintă urme de ardere puternică. A fost identificată de către cercetătorii Gheorghe

Poenaru Bordea și Bucur Mitrea, care au datat-o după flanc și metal în sec. IV e.n. (Constantinus II, Tel. temp. reparatio — după toate probabilitățile).

Materialul ceramic este categoria cea mai bogat reprezentată. Se compune în principal din fragmente de vase lucrate cu roata (câteva fragmente prezentind în interior acele dungi orizontale adâncite, specifice roții cu învîrtire rapidă) precum și lucrate cu mîna.

Din categoria vaselor lucrate cu mîna remarcăm 5 fragmente de tăvițe de culoare cărămiziu-roșcată, cu marginea scundă (cca. 3 cm) și ușor arcuită, cu fundul și pereții groși, iar buzele rotunde (un exemplar prezintă uşoare urme de creștătură). Sînt modelate cu mîna dintr-o pastă de calitate slabă formată din nisip cu bobul mijlociu și cioburi pisate. Fragmentele sînt prea mici pentru a putea permite reconstituirea mărimii tăvițelor.

Alături de tăvițe remarcăm două fragmente de țeste, lucrate mai îngrijit, dintr-o pastă de calitate mai bună — nisip cu bobul mărunt; una dintre ele are în compoziție, după indiciile noastre, cuarț pisat — au buza rotunjită. Înălțimea este de 3,67 cm, respectiv 3,32 cm, iar grosimea pereților de 1,16, respectiv 1,08 cm. Tot dintre fragmentele ceramice lucrate cu mîna remarcăm o parte dintr-un vas cu corpul bombat, modelat dintr-o pastă în compoziția căreia intră cioburi pisate, ornamentat cu benzi incizate atît pe orizontală cît și pe verticală.

Fragmentele ceramice lucrate cu roata au în compoziția lor nisip cu bobul mărunt și mijlociu, fapt care le conferă un aspect „zaharat” și uneori și cioburi pisate și nisip grosier. Buzele, lucrate îngrijit, sînt răsfrînte în afară și, în majoritatea cazurilor, sînt tă-

iate drept. Excepție face un singur fragment ceramic de culoare maronie a cărui buză este ușor rotunjită; el este ornamentat cu linii orizontale ce pornesc din imediata apropiere a buzei. O bună parte din fragmentele lucrate la roată sînt decorate. Decorul constă din linii orizontale și valuri trasate ca fascicul de linii, precum și din combinația celor două motive. Valul are un aspect variat, realizat cu meandre largi, dar și cu meandre strînse, aproape ascuțite. În ceea ce privește liniile orizontale, din analiza mai multor fragmente, reiese că ele erau dispuse în benzi. Nu avem certitudinea că ele acopereau întreaga suprafață a vasului. Remarcăm absența semnelor de olar.

Dintre materialele rezultate din afara locuinței semnalăm un vas lucrat la roată, parțial întregit, cu fundul mai subțire decît pereții (diametrul — 8 cm). Este făcut dintr-o pastă cu nisip fin și grosier. Este evazat și ornamentat cu dungi verticale adâncite realizate, probabil, cu mîna.

Mai menționăm de asemenea prezența, atît în S I cît și în S II, a unor fragmente ceramice cenușii, unele lucrate dintr-o pastă foarte fină. Dintre ele evidențiem o toartă fragmentară, modelată dintr-o pastă cu nisip fin și grosier, de culoare cenușie, a cărei formă prezintă analogii cu ceramica de factură romană tîrzie.

Din secțiunea S II s-au scos, alături de alte fragmente ceramice, trei tăvițe fragmentare, lucrate cu mîna, dintr-o pastă de culoare cenușie. Dintre acestea una este de dimensiuni mai mari, înălțimea fiind de 2,35 cm. O altă tăviță are înălțimea de 1,6 cm și este modelată dintr-o pastă foarte fină.

În ambele secțiuni s-au găsit bucăți de zgură cu limonit.

În capătul secțiunii S II a apărut un nivel de blocuri de calcar între care se aflau fragmente ceramice din epoca bronzului, printre care buza unui vas mare de provizii, ornamentat cu striuri. Deoarece, din cauza pantei dulci, nu este sigură proveniența acestor blocuri de calcar, se poate pune problema transportării lor din altă parte, ipoteză ce urmează a fi verificată.

Sondajul de la Mesteacăn nu face parte din categoria cercetărilor care pot duce ele

singure la concluzii cu implicații istorice mai generale. Am văzut că alături de materiale din sec. IV (moneda, fragmentele ceramice), au apărut și materiale mai recente cu elemente din cultura Dridu. În anii viitori se impune reluarea cercetării în vederea clarificării cronologiei stațiunii și stabilirea caracterului așezării, mai ales că stațiunea se înscrie printre puținele puncte databile în mileniul I e.n. și cercetate în județul Maramureș.